

De herberg „In den Anker” in „De Moeren” te Zundert

door

F. A. BREKELMANS

Aan de weg van Zundert naar Rukven, ter hoogte van het landhuis „De Moeren” ligt een typische boerderij, die tevens tot herberg dient. Zij is slechts enkele tientallen meters van de Turfvaart gelegen. Op het fraai geschilderd gevelbord staat een anker met een bierglas en een borrelglaasje. Van de jaarankers is alleen het cijfer 3 over. Straks zullen we zien, dat het stichtingsjaar van het huis vermoedelijk 1653 is. De noorderzijgevel is een trapgevel; vroeger was er ook een raam met korfboog aanwezig, doch dit is verkleind tot een smal rechthoekig raam. In de voorgevel ziet men een tweetal oude ramen en een oud deurkozijn.

Het intérieur is al even aantrekkelijk. Een prachtige brede oude schouw beheerst de gehele gelagkamer. Onder in die schouw is nog een stookgat, dat in verbinding staat met de stal. Hier werd vroeger het veevoeder gekookt. Een grote ketel zat vast aan een ijzeren stang naast de schouw en kon van daaruit de stal ingedraaid worden. Er is nog een echte bedstede met oude deuren te zien, een opgeklapte deur en een plafond met oude balken.

Aan de muur hangt een naailap, die Bet de Beer-Mutsters in 1891 heeft gemaakt. De voordeur was vroeger een halve deur en werd onlangs door een gewone deur vervangen. Op de schoorsteen van het huis staat een windwijzer in de vorm van een hazewind. Deze moet ontleend zijn aan het wapen der familie Snellen, die het huis heeft gebouwd. Het wapen der Snellen's immers was in sinopel twee onder elkaar geplaatste lopende hazewindhonden van zilver.

Tot omstreeks 1850 stond naast de hoeve een bijgebouwtje, dat „de gemeene kamer” genoemd werd. Deze was bestemd voor het verblijf der verschillende Snellen's, wanneer zij in „De Moeren” kwamen logeren. Tijdens die logeerpertijen moest de pachter der hoeve hen bedienen, zonder enige vergoeding. De „gemeene kamer” werd afgebroken in de kinderjaren van Prof. Henri van der Hoeven (1843—1924) ¹).

Daar het tegenwoordig landhuis der Van der Hoeven's eerst in 1818 gebouwd werd en er tevoren geen bestond, lijkt de veronderstelling niet gewaagd, dat het huis „In den Anker” vanaf het midden der 17e tot het begin der 19e eeuw het centrum van het landgoed is geweest ²).

Zundert mag trots zijn op dit huis. Het is een der oudste gebouwen in de gemeente en tot in de verre omtrek zelfs de oudste herberg ten plattelande. Om haar afgelegen ligging is zij minder bekend. Iets verderop, aan de overzijde van de weg, ziet men het huis „Den kleinen anker”, dat volgens een houten bord in 1670 gesticht, doch in 1913 vernieuwd is.

De tand des tijds heeft echter sterk aan dit huis geknaagd, zonder dat men eigenlijk veel daartegen heeft kunnen doen. Ook heeft het erg geleden tijdens de beschietingen in 1944. In de nabijheid opgestelde vuurmonden hebben „In den Anker” in al zijn grondvesten laten dreunen. Zo'n oud huis kan daar niet tegen. Pas jaren later zijn de muren gaan uitzakken, zodat de linkerzijde van de voorgevel en de zijgevel thans krom staan. Op de duur is het gevaar voor instorten niet denkbeeldig. Het rieten dak is versleten en als het eens erg hard gaat regenen, lekt het onbehoorlijk. Er moet dan ook nodig iets aan het gebouw gebeuren. Laten we hopen, dat de plannen, die voor het herstel gemaakt worden, succes zullen hebben.

Het zal de lezer wellicht interesseren, wat de lotgevallen van „In den Anker” in de loop der eeuwen geweest zijn.

Oorsprong der herberg.

De naam „In den Anker” komt voor het eerst voor in 1663 ³⁾. Het huis was toen eigendom van Mr Willem Snellen (1599—1677), burgemeester en schepen van Breda, die in laatstgemeld jaar overleed. Deze was een achter-achterkleinzoon van Jan Snellen, die in 1543 de grondslag voor het landgoed „De Moeren” legde door 52 bunderen moer in „De Bovenmoeren” aan te kopen van René van Châlons. Willem's oom Marcelis Snellen kocht in 1618 met enkele anderen 54 kavelen moer in „De Benedenmoeren”. Daaruit ontstond omstreeks 1643 het landgoed, dat thans nog bestaat ⁴⁾. Ook Willem's vader Bartholomeus bemoeide zich met de exploitatie van deze onoverzienbare moervelden. In 1619 lieten Bartholomeus en Marcelis een kanaal uit „Het Groen” naar de Aa of Weerij's graven, dat onder Rijsbergen in die rivier uitmondde. Dit kanaal is de thans nog bestaande Turfvaart. In 1646 werd de Turfvaart doorgetrokken tot „De Oranjeboom” onder Prinsenhage ⁴⁾.

Op deze vaart moet van 1619 tot omstreeks 1750 een drukke scheepvaart hebben plaats gehad. Het is met dat kanaal, dat men de herberg in verband wil brengen. Volgens Jac. Sinninghe ⁵⁾ zou hier een ankerplaats voor turfschippers geweest zijn, die de turf en andere moerproducten naar Breda vervoerden. De naam „In den Anker” zou dan toepasselijk geweest zijn.

Het is echter de vraag, of turfschepen wel opvallende ankers bezaten. De platte schuiten, die de Turfvaart bevoeren, zullen ook wel andere landingsmiddelen gekend hebben. Het lijkt ons daarom ook heel goed mogelijk, dat de naam ontleend is aan het woord „anker”, waarmede thans nog een wijnmaat wordt aangeduid ⁶⁾. Als deze laatste veronderstelling juist is, zou de figuur op het in de aanvang vermelde gevelbord onjuist zijn.

Het huis werd in 1677 gebruikt door de pachter Dirck Franssen. Bij de boerderij — want dat was het tevens — behoorden $14\frac{3}{4}$ gemet land, 7 gemet weide en 2 gemet bos ⁷⁾. In 1691 ging de herberg over aan Paulus Snellen, eveneens burgemeester van Breda, die haar verhuurde aan Aert Jans de Jongh ⁸⁾. In 1697

wordt gezegd, dat Paulus Snellen de hoeve in eigen beheer had. Het geheel was leenroerig aan de leenkamer te Breda ⁹⁾.

Achtereenvolgens waren in de achttiende eeuw nog eigenaar: Clara van Ercom, weduwe van Mr Paulus Snellen en Doctoir Pieter Snellen (1759). In 1791 verhuurde Pieter Snellen „In den Anker” aan Jan Cornelis Kerstens voor f 200,— per jaar. De hoeve was toen elf bunder groot. Na Snellen's dood in 1792 werd tenslotte juffrouw Maria Catharina Heyblom, huisvrouw van Jan Pieter van der Lee, zijn erfgename onder beneficie van inventaris. Deze laatste werd op 4 Juni 1792 als eigenares geboekt ¹⁰⁾.

Verkoop.

Deze maakte blijkbaar liever haar bezit te gelde, want op 18 Augustus vond voor mannen van leen te Zundert-Hertog publieke verkoop plaats van het huis met alle bijbehorende landen. De koopakte is nog steeds in het bezit van de eigenaar. Koper werd voor de som van f 4922 en 15 stuivers de huurder der hoeve Jan Cornelis Kerstens, die gehuwd was met Agatha Schrauwen. Deze lieten „In den Anker” na aan hun zoons Jan en Cornelis, welke laatste in 1857 huwde met Petronella Hoendervangers, doch reeds in 1859 stierf. Ook Jan stierf in 1859. Petronella Hoendervangers hertrouwde in 1861 met Marinus de Beer uit Roosendaal en had bij hem drie kinderen. Daarvan erfde Cornelis (geb. 1867) het huis; hij was gehuwd met Elisabeth Mutsters. Dit echtpaar had zeven kinderen. Het is hun zoon Marinus, die thans eigenaar der herberg is geworden.

„In den Anker” vormde dus vanaf 1792 een enclave in het landgoed „De Moeren”, want al het omringende land was toen al eigendom van de familie Van der Hoeven, die de Snellen's in het bezit van „De Moeren” hadden opgevolgd. Die enclave was vooral hinderlijk bij jachtpartijen, want op de landerijen van „Den Anker” mochten de Van der Hoeven's niet komen. Herhaaldelijk hebben zij de gronden willen aankopen, maar dit is hen nimmer gelukt ¹¹⁾. Hetzelfde kan gezegd worden van de windvaan, die aan het familie-

wapen der Snellen's herinnert. Deze is zijn huis trouw gebleven.

Uit de negentiende eeuw is over de herberg weinig bekend. In 1856 werd de provinciale weg Zundert—Rukven aangelegd, waarop nog enkele tientallen jaren lang tol is geheven. Een der „barrières” lag nabij Den Anker en de herbergier was tolgaarder. Bet de Beer-Mutsters, die in 1867 werd geboren, kon hiervan nog uitvoerig vertellen.

Bij een aandachtige beschouwing van de noorder zijgevel zal men bemerken, dat daarin vroeger grotere ramen hebben gezeten. Volgens Mr. G. van der Hoeven zijn die ramen verkleind, omdat ramen boven een bepaalde maat in de 1e helft der negentiende eeuw aan de „belasting op de deuren en vengsters” waren onderworpen. Belastingbesparing heeft hier tot een gevelwijziging aanleiding gegeven. Het is te hopen, dat bij de verwachte restauratie de oude trant zal weerkeren.

Rest ons nog te verklaren, waarom wij vermoeden dat het huis in 1653 is gesticht. De eerste vermelding van het huis is van 1663, terwijl Prof. H. van der Hoeven mededeelt dat rond 1648 eigenlijk de belangrijkste grondaankopen in De Moeren hebben plaats gehad ¹²). De stichting van Den Anker zou dan tussen 1648 en 1663 zijn geschied.

Naar de stijl te oordelen dateert het huis in elk geval uit de 17e eeuw. Het enige cijfer, dat van de jaarankers nog over is, is een 3. Deze 3 moet het derde of het vierde cijfer zijn. Het derde cijfer kan hij niet zijn, omdat dan de herberg in de dertiger jaren der 17e eeuw zou gesticht zijn. Dit gedeelte van het landgoed was toen nog niet in exploitatie. De 3 moet dus het vierde cijfer zijn. Tussen de jaren 1648 en 1663 blijft dan slechts het getal 1653 over, hetgeen wij met Van der Hoeven aanvaardden.

Gaarne hadden wij een meer boeiend verhaal over deze herberg geschreven, doch de bronnen laten dit niet toe. Aan de lezer laten we het over te fantaseren over de hoeveelheden bier, die in „Den Anker” gedronken zijn, over de verhalen die verteld zijn bij het vuur onder de grote schouw en over de boerentransacties, die

in de rustieke gelagkamer zijn beklonken. Met dit nuchter, maar in elk geval op de werkelijkheid gebaseerd artikel, hopen wij niet-temin belangstelling voor deze stichting van Mr. Willem Snellen te hebben gewekt ¹³⁾.

AANTEKENINGEN.

1) Prof. Mr. H. van der Hoeven, Geschiedenis van onze Familie. Hellerau 1923 blz. 120 en 139.

2) Op blz. 220 van evengemeld werk spreekt Prof. van der Hoeven wel van een licht gebouwd woonhuis op 50 meter afstand achter het tegenwoordig huis, maar hij levert voor het bestaan geen afdoend bewijs.

3) v. d. Hoeven a.w. blz. 132; vermelding in 1696: Gemeente archief Zundert no. 225, Pondboek 1677, Klein Zundert fol. 72v" 10 july 1696 geseth 't lant achter de stede den Ancker totte visserije toe, nu weij..... 2 gemet:

4) Prof. Mr. H. van der Hoeven, Bijdragen tot de kennis der geschiedenis van Zundert en Wernhout (1920), blz. 313—316.

5) „Van Beurtveren tot trekschuiten" in Dagblad „De Stem" van 17 Nov. 1950. In eerstgemeld werk van Prof. v. d. Hoeven wordt deze mededeling op geen enkele wijze bevestigd.

6) Volgens Van Lennep en ter Gouw. De uithangtekens, in verband met geschiedenis en volksleven, blz. 130, werd het anker voor herbergen gebruikt in de zin van scheepsanker of als symbool der hoop. Een betekenis van inhoudsmaat voor wijn wordt daar niet vermeld. Dr. A. Weijnen te Tilburg, wiens mening over deze herbergnaam ik vroeg, acht het met mij minder waarschijnlijk, dat de platte turfschuiten in de Turfvaart ankers zouden hebben gehad.

7) Een gemet is in het metrieke stelsel 4305,592368 m². Een gemet was in deze streken $\frac{1}{3}$ bunder. Een bunder telde 900 korte of 400 lange vierk. roeden; de bunder werd in 1812 berekend op 12916,177104 m². Een gemet omvat dus ruim 43 are; het is gelijk aan drie voeder hooimade. Cfr. P. Scherft: Het stedelijk ijkwezen te Breda (III) in Jaarboek Oranjeboom V (1952), blz. 75, 76 en 93.

8) Gemeente archief Zundert, no. 225, Pondboek 1677, Klein Zundert fol. 70v.

9) Dit betekende dat den Anker behoorde tot Zundert onder den Hertog.

10) Gemeente archief Zundert, No. 851. Pondboek 1697 I fol. 164v.

11) Zie echter wat Prof. v. d. Hoeven schrijft in zijn eerstgemeld werk blz. 141.

12) v. d. Hoeven, Geschiedenis blz. 129.

13) Het gemeente-archief van Zundert bezit een viertal uitstekende foto's van deze herberg, gemaakt door fotograaf A. M. van Hassel. In een artikel over „De Moeren en de Turfvaart" in het Dagblad van Noord-Brabant van 22 Juni 1929 komt ook reeds een foto en een korte geschiedenis van de herberg voor. Een groot aantal eigendomstitels c.a. berust nog bij M. de Beer.

De herberg „In den Anker“

Foto A. M. van Hassel. Zundert